

Din Dilinde Mucize

Yayını Hazırlayan Ahmet Baydar, Kuramer Yayıncılık, İstanbul : 2015, s. 371

*Hülya GÖNDEŞ**

Asırlardır mucizenin hakikati konusu tartışılmalıdır. Kimileri mucizenin tarihsel tanıklık ilkesinden dolayı onu kabul etmezken, aynı ilke sebebiyle mucizenin gerçekleştiğine inananlar da olmuştur. Bazı düşünürler, determinizmi kullanarak mucizeyi kanıtlamaya çalışırken, diğerleri de aynı delille mucizenin gerçekleşmeyeceğini kanıtlamak için uğraşmıştır. Bununla birlikte tarihi süreç içerisinde Yahudiler, Hıristiyanlar veya Müslümanlar farklı kavramlar kullanmakla birlikte mucizenin gerçekleştiğine inanır. Mucize konusunu ihtiva eden bir çok eser bulunmakla birlikte, bu konuyla ilgili çeşitli sempozyum, konferans vb. düzenlenmiştir. “Din Dilinde Mucize” de 29 Mayıs Üniversitesi’nde düzenlenmiş olan konferanslardaki konuşmaların derlendiği bir eserdir.

29 Mayıs Üniversitesi Kur’an Araştırma Merkezi’nin (KURAMER) temel hedefi, Kur’an’ı Kerim’in mümkün olduğunca doğru anlaşılmasını sağlamak için ilmi ve akademik çalışmalar yaptırmak ve bunları yayınlamaktır (s. 7). Eser, İslam’da mucize inancını ve anlayışını, bu konudaki tarihi, sosyolojik ve felsefi yaklaşımı inceleyen hocaların tebliğ ve müzakerelerinden oluşur.

Dört oturumdan oluşan eserin birinci oturumu “Antik İnanç ve Kültürlerde Mucize” (s. 31-56) başlığını taşır. Oturum Başkanlığı’nı Mehmet Katar’ın yaptığı, Kürşat Demirci’nin tebliğiyle başlar. Demirci, tebliğini, İslam dünyasında kullanıldığı gibi mucize kavramının hiç bir dönemde kullanılmadığını ortaya koymaktadır. Mezopotamya kültüründe mucizenin olup olmadığını değerlendiren olan Demirci, bütün eski dönemleri göz önünde bulundurduğunda mucize diye bir şeyin olmadığını belirtir. Mucize anlayışının olmadığını öncelikle Etimolojik yaniyet etimolojisini esas alarak açıklar. İkinci adımda Askleioion kültü, ‘ispat tarzı’ yani, antik dünyadaki sebep-sonuç ilişkisine farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak, mitolojik zihniyetin, modernite ya da modern zihniyetin anlayışından farklı olarak, onlarda mucizenin anlamsız olduğunu göstermeye çalışır.

“Yahudilikte Mucize” (s. 57-86) adında ilk oturumdaki ikinci tebliğin hem oturum başkanlığını yapan hem de konuşmacı olan kişi Daniel Birnstiel’dir. Yahudilik’teki mucize kavramının karışık olmasından dolayı, “a. Rabbinik Ortodoksluk” ile sınırlandıran Birnstiel, “b. İbranice Eski Ahit, c. Erken Rabbinik eserleri ve d. Maimonides ve Yahudi İbadetlerindeki Mucizenin Yeri” şeklindeki dört başlık etrafında açıklamasını yapar. Son olarak da Yahudilik’te dualardaki mucizeyi değerlendirir. Birnstiel, Yahudilik’teki mucize anlayışının oldukça çelişkili olduğunu ve buna rağmen gönülden inanıldığını ifade eder ve dualarda, ayinlerde mucizenin bulunmasının da psikolojik olarak gerçekleştiğini belirtir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, hulyagondes@gmail.com.

Yahudilik'in açık dini unsurlarının bulunmasına rağmen, gelenek ve göreneklerle yoğrulmakla birlikte milli bir kültüre dayandığı düşüncesinin kendisinde bulunduğunu açıklar.

Oturum başkanlığını Mehmet Katar'ın yaptığı ve Mark Chalil Bodenstein "Hıristiyanlık'ta Mucize" (s. 87-102) üçüncü tebliğini sunar. Yeni Ahit'te kullanılan mucize kavramının tek bir anlamı olmayıp birçok manayı ihtiva ettiğini ifade eder. Bu farklı manalardan yola çıkarak da birçok tasnifin yapıldığını belirtir. Bununla birlikte, günlük yaşamda keşfedilen, tecrübeleri aşan, onları kıran ve sıradan insanların yapamadığı olaylar olarak algılandığını açıklar. Farklı dönemlerde mucize tariflerinin değiştiğini belirten Bodenstein, mesela, Orta Çağda Augustiniun'un, daha sonraki dönemlerde Katolik ve Protestan olarak ayrılması sonucunda yeni tanımlamaların yapıldığını ifade eder. Mucizetanımlarının çeşitliliği sebebi ile bugün bazı teologlar onun gerçekten meydana geldiğine inanırken, bazı teologların da mucizeyi sadece bir nasihat, bir öğreti olarak kabul ettiklerini açıklar.

"İslam'da Mucize" (s. 103-176) adlı oturumun başkanlığını Yaşar Düzenli yapar. Tebliğini ise Hikmet Zeyveli "Kur'an ve Kur'an Dışı İslamî Rivayetlerde Mucize" ismi ile sunar. İslam düşünürlerinde ve Batı'da mucize algısındaki tarifleri yapan Zeyveli, bir olayın arkasındaki sebebi bilmeyen için veya nadiren gerçekleşen olayların olağanüstü görülmesi sebebi ile mucize olarak kabul edildiğini ve tabiat hakkında bilgi arttığı sürece mucizenin de azaldığını ifade eder. Kuran'da mucize kavramı geçmemekle birlikte, olağanüstü olsun veya olmasın "ayet" kelimesinin geçtiğini belirten Zeyveli, müşriklerin istemiş oldukları olağanüstü şeyleri de müfessirlerin diğer ayetlerden ayırt edebilmek için 'hissi ayet' olarak tanımladıklarını ifade eder. Mucizelerin meydana gelmesini "Haberlerin 'Subut'unun Kat'î Olması" ve "Haberlerin 'Delâlet'inin Kat'î Olması" şeklinde iki başlıkta değerlendirir. Zeyveli, Hz. Peygamber'in gerçekleştirdiği mucizelerin ilk zamanlarda oldukça az olmasına rağmen sonraki yıllarda sayının arttırıldığını ifade eder.

Üçüncü oturum başkanlığını Bünyamin Erul'un yaptığı "İslamî İlimlerin Teşekkülü Döneminde Mucize" (s. 176-284) ismiyle "İslâm Tarihinin İlk Üç Asrında Mucize Algısı Üzerine Bazı Değerlendirme"i sunan Adnan Demirci, bu tebliğde mucize kavramının peygamberle doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren harikulade olgu tanımını çerçevesinden hareket eder. Demirci, mucize algısını şekillendiren bazı etkenlerin şunlar olduğunu belirtir: 1. Bu kavramı elimizdeki kaynakların dışında tasvir etmek için başka bir kaynağın olmaması. 2. Diğer kültürlerle karşılaşılması sonucunda, Hz. Peygamberi diğer peygamberlere karşı savunma ihtiyacı. 3. Kuran Kerim. Hz. Peygamber'in döneminde mucizenin anlatılırken, onların sembolik bir dille algılamadığı.

"Bilim ve Mucize" (s. 285-371) oturum başkanlığını Bünyamin Erul'un yaptığı ve Aydın Işık, sunmuş olduğu tebliğinde, bilimsel araştırmalarda zannedildiği gibi ön yargısız yaklaşmadığını Karl Popper'in "Teorilerimiz, deneylerimizi önelemekte ve bizim nereye nasıl baktığımızı belirlemekte..." prensibini (s. 288) alarak ifade eder. Bilim ile dinin arasında ilişkinin dört tür olduğunu belirten Işık, bunların ilki; din ile bilimin tüm konuları ortak (A). İkincisi; din ve bilim arasında hiçbir ortak konu yoktur (E). Üçüncüsü; Din bilimin konularını kuşatır veya bilim dinin konularını kuşatır (I). Sonuncusu da; Din ile

bilimin bazı ortak konuları vardır veya bazı ortak şeylerden bahseder (O) (s. 289). Işık, mucizelerin genel tarifinde olağanüstü kavramının kullanıldığını belirtir. Bu sebepten olağan kavramını Aristoteles, Spinoza, Natürel kanunlar, Newton, R. Holland, D. Basinger, R. Swinburne ve Stephan Evans'ın düşüncesinde ne anlama geldiğini inceler. Bilim adamlarının mucizeye bakış açılarını belirten Işık, Hume'un determinist bilim anlayışı ile mucizeleri nasıl değerlendirdiği üzerinden açıklama yapar. Bilim ile din arasındaki ilişkinin, vahyin kozmolojik olaylardan bahsetmesi sebebi ile zorunlu olduğunu ifade eder. Vahiy evrenin yaratılmasından, Tanrı'nın iş görmesinden ve mucizelerin dış dünya üzerinden söz etmesi aralarında bir ilişkinin olduğunu gösterir.

Sonuç olarak, Demirci, mucize anlayışının önceki dönemlerde İslam düşüncesindeki gibi olmadığını belirtse de -özellikle Levent Öztürk'ün müzakerede söylemiş olduğu sözler gibi- aynı kavram kullanılmasa da farklı kelimelerin buna karşılık geldiğini açıklar. Daha sonraki tebliğlerde de Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta mucize olgusunun bulunduğu sonucuna ulaşılır. Konferansın geneline bakıldığında, mucize konusunda anlaşılan şudur ki; farklı zamanlarda farklı tanımlar yapılmasına rağmen, bu kavram kimi zaman sembolik olarak algılanmış, kimi zaman sadece bir öğreti olarak kabul edilmiştir.

İslam düşüncesinde mucizenin geçen yüzyıllar içerisinde giderek artmasının sebebi de diğer dinlerle karşılaştıkça onlardan altta kalma korkusuyla yeni şeyler uydurulmasıdır. Günümüzde bile bu psikolojide bulunan akademisyenleri görebiliriz. Aslına bakacak olursak ayetlerde bile Hz. Peygamber'in ilkin bir insan olduğu hatırlatılır. İslam'ın dışındaki diğer hak dinlerde, mucizelerin çok olması, Hz. Peygamber'in de aynı orantıda mucize gerçekleştirmesi gerektiği anlamına gelmez. Nitekim mucizelerin çokluğu kadar kıymet orantısıyla bir din değer kazanmaz. Din asıl değerini, topluma ne kadar yakınsa, insanlar ne kadar hayatlarına geçirebiliyorsa o derecede kazanır. Çünkü bir din, insanın yaşam dairesine girmek için gelir.